

การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง เพื่อส่งเสริมวินัยของนักเรียนในยุคปัจจุบัน*

DEVELOPING THE TEACHING AND LEARNING OF CIVIC DUTIES TO PROMOTE DISCIPLINE IN TODAY'S STUDENTS

อัศฎา สุระมัตย์¹, สงกรานต์ พิมพา² และ บุญยานุช สุขสว่าง³

Atsada Suramat¹, Songkran Phimpha² and Bunyanuch sookrang³

¹⁻³คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻³Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: thepsiri9999@gmail.com

วันที่รับบทความ : 26 กันยายน 2568; วันที่แก้ไขบทความ 30 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 2 ตุลาคม 2568

Received 26 September 2025; Revised 30 September 2025; Accepted 2 October 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองเพื่อส่งเสริมวินัยของนักเรียนในยุคปัจจุบัน พบว่า การจัดการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองเพื่อส่งเสริมวินัยของนักเรียนในยุคปัจจุบันโดยสรุปนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ การลงมือปฏิบัติ การฝึกค้นคว้าด้วยตนเอง และใฝ่รู้ใฝ่เรียนของผู้เรียน รวมถึงผู้เรียนจะต้องมีเป้าหมาย ความสนใจ รู้จักยอมรับความแตกต่างของตนเอง รู้จักการลงมือทดลอง การสืบเสาะหาคำถามความรู้เพิ่มเติม การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการ ประกอบด้วย 5 กระบวนการ ดังนี้ 1. สร้างองค์ความรู้จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2. สร้างปฏิสัมพันธ์จากการตั้งคำถาม 3. การฝึกปฏิบัติจากนำเสนอ 4. การจัดการองค์ความรู้ 5. การบูรณาการความรู้กับศาสตร์สมัยใหม่ เป็นการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ มาเป็น

Citation:

* อัศฎา สุระมัตย์, สงกรานต์ พิมพา และ บุญยานุช สุขสว่าง. (2568). การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองเพื่อส่งเสริมวินัยของนักเรียนในยุคปัจจุบัน. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 3(6), 214-227.

Atsada Suramat, Songkran Phimpha and Bunyanuch sookrang. (2025). Developing The Teaching And Learning Of Civic Duties To Promote Discipline In Today's Students. Journal of Interdisciplinary Social Development, 3(6), 214-227.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

แนวทางในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการวางโครงสร้างความรู้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนที่ 2 สังเคราะห์แยกแยะประเด็นสำคัญ และ ขั้นตอนที่ 3 สร้างกระบวนการเรียนรู้ใหม่

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอน, วิชาหน้าที่พลเมือง, ส่งเสริมวินัยของนักเรียน

Abstract

This academic article aims to develop the teaching of civic duties to promote discipline among students in the present era. It was found that: In summary, teaching civic duty to promote discipline among students in the present era provides an opportunity for everyone to learn through experience, practice, and self-directed research. and the desire to learn and study of the learners including the learners must have goals, interests, know how to accept their own differences, know how to experiment, search for additional knowledge, organize activities for the learners to learn through the process It consists of 5 processes as follows: 1. Creating knowledge from analyzing basic data 2. Creating interaction from asking questions 3. Practicing from presentations 4. Knowledge management 5. Integrating knowledge with modern science It is the creation of new innovations as a guideline for designing learning activities through knowledge structure, consisting of 3 steps: Step 1: Analyze data; Step 2: Synthesize and separate important points; and Step 3: Create a new learning process.

Keywords: Compliance with regulations, subject responsibilities, promoting student discipline

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนในยุคปัจจุบันถือว่าเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่มีการปรับเปลี่ยนจากการจัดการเรียนการสอนแบบหนังสือมาเสริมแรงเป็นการจัดการเรียนการสอนโดยการนำเอาเทคโนโลยีการสื่อสาร กระบวนการหรือเทคนิคการสอนใหม่ ๆ มาปรับใช้

ประกอบการเรียนรู้การสอนทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอนที่ตรงตามจุดมุ่งหมายรายวิชา ซึ่งจะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นทำให้ผู้เรียนสามารถผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ เกิดแรงบันดาลใจในการเรียน อีกทั้งครูผู้สอนจะต้องปรับกลยุทธ์วิธีการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนรวมถึงการออกแบบการสอนให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและการสร้างแหล่งเรียนรู้จากชุมชนจึงเป็นกิจกรรมหลากหลายน่าสนใจเพิ่มมากขึ้นให้กับผู้เรียน ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 มีนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ในการขับเคลื่อนประเทศด้านเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมไปสู่ความ “มั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน” ทำให้ระบบการศึกษาจึงต้องมีการพัฒนาไปสู่คุณลักษณะของคนยุคใหม่ โดยเตรียมผู้เรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 คือ เป็นผู้เรียนรู้ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และพลเมืองที่เข้มแข็งเพื่อให้ผู้เรียนยุคใหม่สามารถดำรงความเป็นไทยและแข่งขันได้ในเวทีโลก เนื่องจากมีกระบวนการพัฒนาให้ผู้เรียนให้มีลักษณะการเรียนรู้ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะการสื่อสาร ทักษะชีวิตและอาชีพ เป็นต้น ดังนั้นสถาบันการศึกษาและครูผู้สอนต้องมีการปรับเปลี่ยนพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับความต้องการสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป พัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ มีการนำนวัตกรรมสื่อประกอบการสอนมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและประเมินผลให้สอดคล้องกับหลักสูตรผ่านการประเมินตามสภาพความเป็นจริงที่เน้นการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เกิดผลลัพธ์ของคุณลักษณะคนยุคใหม่ (อรทัย รุ่งวชิรา, เสวตาภรณ์ ตั้งวันเจริญ, กาญจนา เกียรติกานนท์, 2564)

ดังนั้น การเรียนการสอนในปัจจุบันเป็นลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยผู้เรียนจะได้เรียนตามความต้องการหรือความสามารถของตนเองโดยการนำสื่อเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ประกอบการสอน เช่น อินเทอร์เน็ต รูปภาพสามมิติ เสียง และ มัลติมีเดียผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ อาศัยเป็นเครื่องมือการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัย การออกแบบการเรียนการสอนให้ส่งเสริมการพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนและเกิดทักษะใหม่ ๆ รวมทั้งเนื้อหาที่มีความทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในระหว่างเรียน และส่งเสริมทักษะการดำเนินชีวิตผ่านประสบการณ์ของตนเองเนื่องจากการสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองซึ่งครูสามารถออกแบบการสอนแบบใหม่โดยให้ผู้เรียนฝึกการลงมือปฏิบัติและครูได้มีโอกาสในการสังเกตการณ์ทำงานร่วมกันของผู้เรียนให้เกิดความรู้ที่ค้นพบการที่ครูได้จัดกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะนี้จะเป็นตัวช่วยให้ครูสามารถที่นำปรับจากนามธรรมมาเป็นรูปธรรมให้สามารถจับต้องได้จากประสบการณ์ของผู้เรียนเอง เนื่องจากการเรียนการสอนในยุค

ใหม่นั้นจะต้องประกอบด้วย การออกแบบการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน และการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม เป็นต้น กระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของผู้เรียนที่เกิดขึ้นเป็นขั้นตอนโดยครูเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นรวมถึงการมีวินัยในตนเองและกิจกรรมการเรียนการสอนควรสร้างการมีส่วนร่วมและน่าสนใจเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดการตั้งประเด็นคำถามและหาคำตอบด้วยตนเอง เพราะว่าการสร้างให้ผู้เรียนได้เป็นนักวางแผน การตัดสินใจ และใช้ความรู้ในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยใช้กระบวนการค้นหาคำตอบด้วยการลงมือ เข้าใจ และเป็นประโยชน์

ด้วยเหตุผลนี้ การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในยุคปัจจุบันจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเตรียมผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติต่อไป

การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมทักษะและอาชีพ ทักษะด้านการสารสนเทศ เทคโนโลยีใช้สื่อการเรียนการสอนผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต การวัดผลประเมินผลด้านคอมพิวเตอร์ จัดการเรียนการสอนออนไลน์แบบวิถีใหม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ภายใต้การเอาใจใส่และการให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิดจากผู้สอนและผู้ปกครองเน้นกระบวนการบริหารจัดการศึกษาร่วมกับชุมชน (พระมหาพงษ์เทพ ปากาโร (ล้อประเสริฐ) และคณะ, 2567) นอกจากนี้ การจัดการเรียนการสอน คือ องค์ประกอบต่าง ๆ ของการเรียนการสอนที่ได้รับการจัดไว้ให้มีความสัมพันธ์และส่งเสริมกันอย่างเป็นระเบียบเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่ได้หนดไว้ (ทศนา แคมมณี, 2546) ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ต้องจัดให้สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะ ฝึกกระบวนการคิด ฝึกกระบวนการจัดการ รู้จักการเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ รวมถึงสถานการณ์เฉพาะหน้าที่มีการประยุกต์ความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหา และป้องกันเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และรอบรู้ เป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี (พระมหาสุริยะ กิตติสารโร (สังโยชะ), 2565)

เพราะฉะนั้น การเรียนการสอนเป็นหน้าที่หลักของครูผู้สอนไม่ว่าจะเป็นการสอนในระดับใดหรือวิชาใด ครูที่มีความสามารถในการสอนก่อนดำเนินการสอนควรศึกษาจุดมุ่งหมาย

ของการเรียนการสอนของนักเรียนว่า จะเรียนอย่างไร และจะเลือกวิธีการสอนแบบไหน ฉะนั้น ผู้สอน ครู และผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากการสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ (วัฒนาพร กระจับทุกษ์, 2542)

การเรียนรู้ตามสภาพจริงหรือการเรียนรู้แท้ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนจะเป็นผู้คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมิน การตัดสินใจได้เอง มีกระบวนการที่ใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการคิดอย่างเป็นระบบ ผู้เรียนเป็นผู้อธิบาย นำเสนอได้อย่างมีหลักวิชาด้วยการเรียบเรียงด้วยตนเอง อธิบายได้อย่างครอบคลุมชัดเจน มีกระบวนการที่ดี มีความคิดรวบยอดและหลักการของวิชาที่เรียนรู้อย่างที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตจริงได้ นำเอาความรู้ต่าง ๆ ไปพัฒนาคุณภาพชีวิตคุณภาพงาน คุณภาพสังคมสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นปกติวิสัยจนเป็นหนึ่งเดียวกัน (โกวิท ประวาลพุกษ์ อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2559)

ดังนั้น นวัตกรรมในการจัดการศึกษาสิ่งใหม่ ๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนหรือพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพได้แก่ แนวคิด รูปแบบ วิธีการ กระบวนการ สื่อต่าง ๆ (สุคนธ์ สินธพานนท์, 2553) ที่เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อนำเอาความคิดหรือวิธีการปฏิบัติทางการศึกษาใหม่ ๆ มาใช้กับการศึกษา

การจัดการเรียนการสอนในลักษณะใหม่ ๆ นั้นถือว่าการรับรู้สิ่งที่ตัวบุคคลได้ยอมรับแนวคิดใหม่เข้ามาช่วยในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนเป็นสำคัญเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เป็นสำคัญอย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ สุนิสา สำเร็จดี (2559) การจัดการเรียนการสอน คือ รากฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศ จึงจำเป็นต้องการเรียนการสอนในทุกระดับชั้น และเน้นการจัดกิจกรรมให้นักเรียนคิดเป็น และการแก้ไขปัญหาอย่างมีระบบ พัฒนาการวิธีคิดทั้งความคิด เป็นเหตุผล คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์วิจารณ์มีทักษะสำคัญในการค้นคว้าความรู้ ซึ่งในการแก้ปัญหาต่าง ถือว่าเป็นการเน้นในการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในบริบทของวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของผู้เรียนการสอนส่งเสริมผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของวิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวันและมีความรับผิดชอบในการตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีการแก้ไขปัญหา (อติพล โทแก้ว, 2561) และกระบวนการเรียนรู้จักการใช้เครื่องมือต่าง ๆ รวมถึงสิ่งของเครื่องใช้ในท้องถิ่นได้และเมื่อนำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้การจัดกระบวนการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคม มาจัดประสบการณ์ให้กับเด็กทำให้ส่งเสริมพัฒนาการในเรื่องทักษะการคิดวิเคราะห์ ครอบคลุมผังความคิด และมาตรฐานหลักสูตรรวมถึงสภาพที่พึงประสงค์ (ภูวเดช สัมภาวะผล, 2561) ที่เน้นนักเรียนเป็น

ศูนย์กลาง ทำให้นักเรียนเห็นว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คือ สิ่งที่อยู่รอบตัวเห็นคุณค่าของวิทยาศาสตร์ที่มีต่อการดำรงชีวิต สามารถใช้และประยุกต์ใช้ความรู้ที่เรียนให้เกิดประโยชน์ได้ (นราศักดิ์ ภูนาพลอย, 2563) เนื่องจากหลักสูตรในสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่เกิดจากพฤติกรรมของสังคมผ่านกระบวนการแก้ไขปัญหาจากคำอธิบายในชั้นเรียน

การเรียนการสอนเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนคิดเป็น และแก้ปัญหามีระบบ พัฒนาวิธีคิด ทั้งความคิด (ไอรินลดา ชัยโรจน์กิตกร, 2566) เป็นเหตุเป็นผล คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์วิจารณ์ มีทักษะสำคัญในการค้นคว้าหาความรู้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ต้องการกำหนดปัญหาและการให้คำแนะนำในการอธิบายสิ่งที่เป็นไปได้ โดยสามารถนำเสนอแนวทางแก้ปัญหการปรับตัวของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์เกี่ยวกับผลกระทบของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อสังคม

การสอนวิชาหน้าที่พลเมือง

การจัดการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง เป็นการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี ค่านิยมอันดีงาม การธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และการยึดมั่น ศรัทธาในการรักษาระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทั้งเพื่อการบริหารจัดการในชั้นเรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุดผ่านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยสื่อการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยอาศัยสถานการณ์ ชุมชน และบุคคลต้นแบบ รวมถึงการวัดผลและประเมินผลบวกกับการบูรณาการองค์ความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ผ่านการสร้างเป้าหมายการเรียนรู้และวัตถุประสงค์การเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและการวางแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการตั้งประเด็น แสวงความรู้เพิ่มเติม การรวบรวม และการวิเคราะห์ก่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้อย่างมีปฏิบัติสัมพันธ์ เช่น การสนทนาแลกเปลี่ยน การจัดกระบวนการกลุ่ม และการลงมือปฏิบัติจริงที่ประกอบด้วยแนวทางจากหลักสูตรมาสู่เทคนิคในการสอนหน้าที่พลเมือง ผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การนำข่าวความขัดแย้งความไม่เป็นธรรมในสังคมมาพูดคุยกัน การจัดการเรียนรู้แบบแสดงบทบาทสมมติเพื่อให้รู้บทบาทหน้าที่ตนเอง และการใช้ข่าวเหตุการณ์ปัจจุบันต่าง ๆ มาวิเคราะห์ การสอนหน้าที่พลเมืองต้องสอนให้ผู้เรียนรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองตามช่วงวัย การเรียนการสอนต้องเน้นบริบทจริง สถานการณ์จริง ไม่ควรเรียนแค่

หลักการตามทฤษฎี คุณครูผู้สอนต้องมีการเสริมพลังให้กับผู้เรียน เพื่อให้เห็นว่าตนเองมีส่วนในการรับผิดชอบต่อสังคม มีส่วนช่วยในการแก้ปัญหา มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเปลี่ยนแปลงให้สังคมดีขึ้นได้ (อรรถพล อนันตวรสกุล, 2567)

การบริหารจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผ่านบทสะท้อนจากการพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องนำไปสู่การปฏิบัติและกระบวนการคิดอย่างมีระบบรวมถึงการสร้างระเบียบวินัย การมีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคม การยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยในอนาคตให้เป็นพลเมืองไทยที่มีประสิทธิภาพ เช่น การส่งเสริมการพัฒนาด้านทักษะการเรียนรู้ด้านทักษะชีวิต การบูรณาการสหวิทยาการเน้นความเป็นพลเมือง รวมถึงการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เพื่อความสันติสุขสังคมไทยและเพื่อสร้างคนไทยให้มีความเข้มแข็งนำไปสู่การสร้างสรรค์และกำหนดค่านิยมหลัก 12 ประการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2557) ดังนี้

- 1) มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
- 2) ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุสาหกรณ
- 3) กตัญญูต่อพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์
- 4) ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทางตรงและทางอ้อม
- 5) รักษาวัฒนธรรมไทย ประเพณีไทยอันดีงาม
- 6) มีศีลธรรม รักษาความซื่อสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน
- 7) เข้าใจเรียนรู้ การเป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 8) มีระเบียบวินัยเคารพกฎหมาย
- 9) มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ปฏิบัติ ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- 10) รู้จักดำรงตนอยู่โดยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- 11) มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ
- 12) คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนร่วมและต่อชาติมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง

การส่งเสริมวินัย

การส่งเสริมวินัยเป็นการบริหารในเรื่องการมีวินัยในการเรียนการสอนให้เกิดผลลัพธ์ตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ โดยกำหนดให้อยู่กรอบแห่งการศึกษาตามหลักสูตร อยู่ในกฎระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียนรวมถึงการมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่การทำงานของตนเองที่ได้รับให้สำเร็จตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดทั้งนี้นักเรียนที่มีคุณภาพจะต้องมีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทางการเรียนการสอนที่มีความเหมาะสมย่อมจะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเกิดองค์ความรู้ใหม่ในแขนงวิชาการต่าง ๆ มีวินัยที่ดี รู้จักพูดจาเหมาะสม มีกิริยามารยาทเรียบร้อย เนื่องจากเป็นผู้รู้จักวินัยในตนเอง ดังที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กล่าวว่า วินัย คือ ระเบียบ กฎเกณฑ์ข้อตกลงที่กำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตร่วมกันให้เกิดความเรียบร้อยดีงาม อันเป็นคุณสมบัติสำคัญในการดำเนินชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) เป็นการเสริมสร้างวินัยเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีวินัยต่อตนเองและเคารพต่อกฎหมายอันก่อให้เกิดผลดีต่อผู้เรียนและฝึกตนเองให้มีวินัยจึงเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการช่วยแนะแนวทางความประพฤติของผู้เรียน การมีวินัยในตนเองเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาอุปนิสัยเพื่อที่จะสร้างสังคมให้เกิดประโยชน์และเป็นระเบียบเรียบร้อยต่อพฤติกรรมของผู้เรียน (กัญญาภักดิ์ เสนาหาร, 2561)

การส่งเสริมวินัยของนักเรียนเป็นการสร้างแนวทางความประพฤติของนักเรียนภายใต้ระเบียบของโรงเรียนและสังคม ตลอดจนถึงการปฎิบัติหน้าที่ของตนเองด้วยความเรียบร้อย เช่น การแต่งกาย มีจิตอาสา ตรงต่อเวลา และรู้จักหน้าที่ของตนเอง รวมถึงความรับผิดชอบต่อการเรียน ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม สิ่งที่สำคัญต่อนักเรียน คือ การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบต่อน้ำที่มีมารยาทที่ดีเหมาะสม และความสะอาดของห้องเรียน ประกอบด้วย 4 แนวทาง ดังนี้ 1) ส่งเสริมด้านการเรียน 2) ส่งเสริมด้านสามัคคี 3) ส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรม และ 4) การฝึกปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน

การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองเพื่อส่งเสริมวินัยของนักเรียนในยุคปัจจุบัน

การพัฒนาแบบการเรียนการสอนที่มีโครงสร้างโปรแกรม แบบจำลองหรือตัวแบบจำลองสภาพความเป็นจริงที่สร้างขึ้นจากการลดทอนเวลา เพื่อพิจารณาว่ามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้ทดแทนแนวคิดหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยอธิบาย

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆของการพัฒนาการเรียนการสอนนั้น ๆ (นฤมล คล้ายริน, 2565) ประกอบด้วย 2 ลักษณะ คือ การพัฒนารูปแบบการสอนจำลองของสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น ระบบการปฏิบัติงาน และการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นแบบจำลองของสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแสดงถึงความสัมพันธ์ด้วยเส้นโยงแสดงในรูปแบบแผนภาพหรือเขียนในรูปสมการคณิตศาสตร์ หรือ สมการพหุคูณหรือเขียนข้อความจำนวนหรือภาพหรือแผนภูมิ (วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2564) เพราะฉะนั้นการพัฒนาการเรียนการสอน ถือว่าเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยการสร้างมรจากความคิด ประสบการณ์ การใช้อุปมาอุปไมย หรือหลักการต่าง ๆ และแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และ พเยาว์ ยินดีสุข, 2561)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้พื้นฐานให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ใหม่โดยครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงก่อให้เกิดองค์ความรู้ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะชีวิต และสมรรถนะความรู้ความสามารถเกี่ยวกับความรู้ที่เกิดขึ้น กล่าวคือ ให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้ที่ผ่านมา แสวงหาความรู้เพิ่มเติม รวบรวมข้อมูล ประสบการณ์ต่าง ๆ จากการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นผ่านกระบวนการคิดและกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้สอดคล้องในขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนการสอนโดยตรง ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงรวมถึงการสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อประกอบการเรียนการสอนขึ้นตามความเข้าใจ หรือมีการเสริมแรงอย่างเหมาะสมด้วยแรงผลักดันจากความต้องการเรียนรู้ให้เกิดให้เกิดการมีปฏิบัติสัมพันธ์ คือ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการ ประกอบด้วย 5 กระบวนการ ดังนี้

1. กระบวนการสร้างองค์ความรู้ด้วยการแสวงหาความรู้ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเริ่มแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตามความรู้ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน รวมถึงความต้องการเพื่อกำหนดเป้าหมายในการแสวงหาความรู้ผ่านกระบวนการเลือกวิธีการเรียนรู้ต่าง ๆ หรือมีลักษณะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ในการแสวงหาความรู้เป็นพื้นฐานในการบริหารจัดการศึกษาของผู้เรียนผ่านกระบวนการใฝ่รู้ใฝ่เรียนและมันแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ประกอบด้วย การประเมินพฤติกรรมตามความต้องการของตนเอง การวางแผนเป้าหมายในการสิ่งที่อยากรู้อยากศึกษา การบริหารจัดการองค์ความรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์ต่าง ๆ ด้วยเทคนิคเป็นขั้นตอน และการจัดเก็บข้อมูลเป็นเรื่องราวจากสิ่งที่ได้

ศึกษาและแสวงหาความรู้เพิ่มเติม เกิดทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เช่น ทักษะการสังเกตความเหมือนและแตกต่าง ทักษะการสรุป และทักษะการบริหารจัดการองค์ความรู้

2. กระบวนการเชิงกลุ่มด้วยการสร้างปฏิสัมพันธ์ เป็นการสร้างองค์ความรู้ผ่านประสบการณ์จากบุคคลรอบข้างในประเด็นต่าง ๆ เช่น การแก้ปัญหาาร่วมกัน การทำงานเป็นกลุ่ม การแบ่งหน้าที่กันค้นคว้าหาข้อมูล และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นต้น การพัฒนาการทำงานเป็นกลุ่มให้เกิดประสิทธิภาพ คือ การทำงานด้วยกระบวนการทำงานเป็นทีม พฤติกรรมทำงานเป็นกลุ่ม การแบ่งหน้าที่สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มความคิดเป็นไปตามเป้าหมายของกลุ่ม ประกอบด้วย การเรียนรู้เป็นกระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้หลากหลายทำงานเป็นทีมทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมถือว่าการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพของทุกคนในด้านการทำงาน การคิด และความรู้สึกผ่านประสบการณ์ซึ่งกันและกัน การเรียนรู้เป็นกระบวนการกลุ่มที่สร้างแรงบันดาลใจในการทำงาน บทบาท และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจในการทำงานรวมถึงกระตุ้นหรือรื้อฟื้นในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม และ การเรียนรู้จะต้องเกิดจากการกระทำกิจกรรมเป็นกลุ่มโดยทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมเนื่องจากมีกระบวนการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ที่เป็นขั้นตอนตามการวางแผนการทำงานสามารถนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดองค์ความรู้เต็มศักยภาพของตนเอง

3. กระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ เป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงจากการลงมือทำ ผ่านการสัมผัส และครูยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยเปิดโอกาสให้ทุกคนได้สัมผัสจากประสบการณ์จริง จากแหล่งเรียนรู้จริง ให้ผู้เรียนได้ค้นพบความรู้ตนเองเอง รวมถึงการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เป็นการสอนให้เห็นถึงความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ในการแสวงหาความรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง เนื่องจากเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มองเห็นองค์ความรู้ผ่านการกระทำและร่วมมือกันระหว่างผู้เรียนกับครู และผู้เรียนกับผู้เรียนด้วยกัน โดยมีขั้นตอนดำเนินการ 2 ประการ คือ ขั้นตอนที่ 1 กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ได้แก่ การเรียนรู้ที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองผ่านการทดลองจากครูผู้สอนและผู้เรียนสามารถเรียนผ่านเกณฑ์มาตรฐานตามที่ครูกำหนด และ ขั้นตอนที่ 2 กระบวนการเรียนรู้จากบทสรุปองค์ความรู้ ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การแสดงความคิดเห็น การสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การฟังจับประเด็น และการเรียนรู้จากประสบการณ์ของครูผู้สอนเป็นแนวทางหลักในการแสวงหา

ความรู้เพิ่มเติม ซึ่งส่วนใหญ่นั้นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจะปรากฏในกิจกรรม ประกอบการเรียนการสอนของครูผู้สอน เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดกิจกรรมเชิงกลุ่ม การแสดงความคิดเห็นร่วมกัน การทบทวนบทเรียนเป็นแผนผังความคิด การใช้สื่อเกมประกอบการสอน การวิเคราะห์แยกแยะประเด็นจากการฟังเรื่องราว และการเรียนรู้ผ่านกรณีศึกษา ตัวอย่างศึกษา และการจัดบันทึกสรุปใจความแผนผังความคิดของผู้เรียนเองเพื่อต่อการจดจำเป็นนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนต่อไป

4. กระบวนการบริหารจัดการความรู้ เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นบ่งชี้ถึง บทบาทสรุปการแสวงหาความรู้แล้วรวบรวมองค์ความรู้ให้จัดการเป็นระบบหลังจากนำมา แยกแยะประเด็นสำคัญให้สอดคล้องกับการเข้าถึงองค์ความรู้ที่ได้รับผ่านกระบวนการ ประเมินผลและกลั่นกรองความรู้ที่ได้รับมาจากระบบการเรียนรู้ ทั้งนี้การรวบรวมองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นมาพัฒนาเป็นระบบเพื่อให้ตนเองได้นำความรู้มาประยุกต์อย่างมีประสิทธิภาพ ถือว่าเป็นความรู้ที่เกิดจากพรสวรรค์รวมถึงการรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ เช่น สมรรถนะการเรียนรู้สอนเฉพาะด้าน ทักษะการทำงานเป็นทีม และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เป็นต้น รวมถึงความรู้ที่เกิดจากการถ่ายทอดความสามารถของวิทยากรบวกกับการ ค้นหาตอบเพิ่มเติมมาเป็นแนวทางการบริหารความรู้ของตนเองผ่านกระบวนการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การสืบเสาะหาความรู้ที่จำเป็น เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการวางแผนค้นหาองค์ความรู้เพิ่มเติม การขั้นตอนที่ 2 การบูรณาการความรู้กับวิธีการสอนสมัยใหม่ เพื่อเป็น ประยุกต์ใช้ความรู้ผ่านประสบการณ์การเรียนรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลังจากนั้นจัดบันทึกเป็น องค์ความรู้ที่ได้รับ

5. กระบวนการบูรณาการองค์ความรู้ เป็นการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ มาเป็นแนวทาง ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการวางโครงสร้างความรู้ การแสวงหาความรู้ และการ รวบรวมองค์ความรู้เพื่อกระจายสู่ผู้เรียนหรือกลุ่มบุคคลที่สนใจที่มีการถ่ายทอดความรู้ที่ หลากหลายจากหลายแหล่งที่มาทั้งจากการแบ่งปัน ความรู้ และการดำเนินการประยุกต์ความรู้ มาใช้โดยเฉพาะการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพให้เกิดการเชื่อมโยงความรู้กับศาสตร์ต่าง ๆ ทำ ให้ผู้เรียนได้รับทักษะ ความรู้ และเจตคติ โดยสรุปเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 สืบหาข้อมูล ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความรู้ แยกแยะประเด็นสำคัญ และ ขั้นตอนที่ 3 เกิดองค์ความรู้ใหม่

สรุป

การจัดการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองเพื่อส่งเสริมวินัยของนักเรียนในยุคปัจจุบัน โดยสรุปนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ การลงมือปฏิบัติ การฝึกค้นคว้าด้วยตนเอง และใฝ่รู้ใฝ่เรียนของผู้เรียนรวมถึงผู้เรียนจะต้องมีเป้าหมาย ความสนใจ รู้จักยอมรับความแตกต่างของตนเอง รู้จักการลงมือทดลอง การสืบเสาะหาองค์ความรู้เพิ่มเติม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นตัวกำหนดองค์ความรู้ที่จะได้รับการประสบการณ์และเกิดความคิดสร้างสรรค์เข้าใจตนเองและผู้เรียน ทั้งยังสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้เรียนด้วยกัน เช่น การได้ลงมือด้วยตนเอง การได้ลองผิดลองถูก และการแสดงบทบาทสมมติทำให้ครูผู้สอนได้เข้าใจธรรมชาติของผู้เรียนอย่างแท้จริงและเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลต่อการกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กัญญาภัก เสนาหาร. (2561). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาวินัยของนักเรียนโรงเรียนพนัสพิทยาคาร จังหวัดชลบุรีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- โกวิท ประวาลพุกษ์. (2559). 80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. (พิมพ์ครั้งที่ 7). นนทบุรี: สำนักพิมพ์ พี บาลานซ์ดีไซด์แอนปริ้นติง.
- ทิตนา แคมมณี. (2546). รูปแบบการสอนทางเลือกที่หลากหลาย. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- ธิติพล ไทแก้ว. (2561). การพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนการสอนออนไลน์สำหรับสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่ฐานการศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(5), 346-357.
- นราศักดิ์ ภูนาพลอย. (2563). การพัฒนากาเรียนการสอนออนไลน์ด้วยการคิดเชิงออกแบบเป็นฐานเพื่อสร้างผลงานสร้างสรรค์. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- นฤมล คล้ายริน. (2565). การพัฒนารูปแบบเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครูโรงเรียนเทศบาลอินทปัญญา วัดใหญ่อินทาราม สังกัดเทศบาลเมืองชลบุรี. *HRD JOURNAL*, 12(2), 1-13.

- พระมหาศุริยะ กิตติสารโ (สังโยชะ). (2565). แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ตามหลักอริยสัจ 4 ของครูโรงเรียนประถมศึกษา เขตสัมพันธ กรุงเทพมหานคร. ใน ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาพงษ์เทพ ปภาโกร (ล้อประเสริฐ). (2567). แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วารสาร มจร บาลีศึกษายุทธศาสตร์ปริทรรศน์, 10(2), 35-51.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และ พเยาว์ ยินดีสุข. (2561). การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PLC เพื่อการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภูวเดช สัมภาวะผล. (2562). การพัฒนาบทเรียนออนไลน์เรื่องการใช้อีเมลสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- วัฒนาพร ระวังทุกข์. (2542). แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพมหานคร: เอลทีเพรส.
- วาริรัตน์ แก้วอุไร. (2564). การพัฒนาหลักสูตร: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). คู่มือการเสริมสร้างวินัยนักเรียนในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านความรับผิดชอบและตรงต่อเวลา. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). แนวทางการจัดการเรียนรู้รายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สุนทร สิ้นธพานนท์. (2553). นวัตกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: 9119 เทคนิคพรินต์ติ้ง.
- สุนิสา สำเร็จดี. (2559). การพัฒนาระบบจัดการเรียนการสอนออนไลน์สำหรับวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสรรพสิทธิ์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อรทัย รุ่งวชิรา, เสวตาภรณ์ ตั้งวันเจริญและกาญจนา เกียรติกานนท์. (2564). การจัดการเรียนรู้ในโลกยุคใหม่เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะคนยุคใหม่. วารสารครุทรรศน์ (Online), 1(1), 97-106.

อรรถพล อนันตวรสกุล. (ออนไลน์). แนวทางและเทคนิคการสอนหน้าที่พลเมือง. เรียกใช้เมื่อ 1 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.educathai.com/videos/186>

ไอรินลดา ชัยโรจน์กิติกร. (2566). แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์ของครูผู้สอน. หลักสูตรบริหารการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.